

Temanotat

Kosovo: Poli og rettssystem

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

Informasjonen som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

© Landinfo 2015

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

SUMMARY

Kosovo declared independence on 17 February 2008. Kosovo's constitution defines the separation of powers and institutes between the legislative, executive and judicial branches. The judicial power is unique and independent and is exercised by the courts.

The local police, Kosovo Police (KP) are responsible for maintaining law and order. In addition the local security forces and two international organizations, EULEX and KFOR, also have responsibilities for maintaining law and order. International observers characterize organized crime and corruption as a serious challenge in Kosovo.

The constitution provides for an independent judiciary, but there continues to be serious concerns regarding the independence, accountability, impartiality and efficiency of judges and prosecutors. The judiciary has been subject to external and political influences, but public statements made by politicians about high-level cases have decreased compared to earlier years.

The legal system in Kosovo has recently undergone both legislative and structural reforms. Four new crucial legal acts of the penal justice system entered into force on 1 January 2013, namely Law on Courts, Law on State Prosecutor, Criminal Code and Criminal Procedure Code. Implementation has started, but reforms that should lead to more efficiency are still pending.

SAMMENDRAG

Kosovo erklærte selvstendighet den 17. februar 2008. Grunnloven garanterer maktfordelingsprinsippet, og at rettssystemet i Kosovo skal bestå av en uavhengig påtalemyndighet og domstol.

Det lokale politiet, Kosovo Police, har ansvar for å opprettholde lov og orden. I tillegg bidrar de lokale sikkerhetsstyrkene (KSF) og to internasjonale organisasjoner, EULEX og KFOR. Internasjonale observatører karakteriserer organisert kriminalitet og korrupsjon som et alvorlig problem i Kosovo.

Internasjonale observatører fortsetter å ha alvorlige bekymringer angående rettsvesenets uavhengighet, ansvarlighet, upartiskhet og effektivitet. Rettssystemet har vært utsatt for politiske påvirkning, men det siste året har det vært færre offentlige uttalelser fra politisk hold om profilerte saker sammenlignet med tidligere år.

Rettssystemet i Kosovo har nylig gjennomgått både lovgivende og strukturelle reformer. Endringer i fire avgjørende lover for strafferettssystemet trådte i kraft 1. januar 2013. Dette var lov om påtalemyndigheten, lov om domstolene, straffeloven og straffeprosessloven. Implementeringen har startet, men er mangelfull på enkelte felt, blant annet er det store utfordringer når det gjelder effektivitet.

INNHold

1. Innledning	6
2. Flere institusjoner og enhetlighet	6
2.1 Internasjonal tilstedeværelse.....	6
2.2 Situasjonen i nord og enhetlighet	7
3. Kosovo Police (KP) - organisering og kapasitet	8
3.1 Politiets organisering	8
3.2 Politiutdanning	8
3.3 Bemanning i politiet	9
3.4 Vurdering av kapasitet.....	10
4. Politiets integritet	10
4.1 Menneskerettighetsovergrep.....	10
4.2 Organisert kriminalitet og korrupsjon	11
4.3 Tillit	12
4.4 Intern og ekstern kontroll	13
4.5 Sårbare grupper	14
4.5.1 Etniske minoriteter	14
4.5.2 Seksuelle minoriteter	15
4.5.3 Kvinner og kjønnsbasert vold.....	16
5. Rettssystemets organisering og kapasitet	16
5.1 Påtalemyndigheten	16
5.1.1 Påtalemyndigheten i førsteinstans.....	17
5.1.2 Påtalemyndigheten i andreinstans (Appellate Prosecution Office).....	17
5.1.3 Riksadvokatembetet (Office of the Chief State Prosecutor).....	17
5.1.4 Spesialpåtalemyndigheten (Special Prosecutor)	18
5.1.5 Kosovo Prosecutorial Council (KPC).....	18
5.2 Domstolene.....	18
5.2.1 Førsteinstansdomstolene – Basic Courts	18
5.2.2 Anke-domstolen – The Court of Appeals	19
5.2.3 Høyesterett – The Supreme Court	19
5.2.4 Kosovos Judicial Council (KJC)	19
5.2.5 Forfatningsdomstolen.....	19
5.3 Vurdering av kapasitet.....	20
6. Rettsystemets integritet	21
6.1 Uavhengighet.....	21
6.2 Tillit	22
6.3 Klageadgang	22

7. Referanser 24

1. INNLEDNING

Dette temanotatet omhandler politiet, påtalemyndigheten og domstolene i Kosovo¹; sentrale institusjoner for ivaretagelsen av borgernes rettigheter. Notatet tar sikte på å gi en innføring i disse institusjonenes kapasitet og integritet, herunder organisering, klageadgang og befolkningens tillit til de ulike institusjonene.

Notatet baserer seg i hovedsak på informasjon fra åpne kilder. Noe informasjon er imidlertid innhentet i Landinfos møter med kilder i Kosovo våren 2014. Tre av de muntlige kildene ønsket å være anonyme.

Notatet vil på ingen måte være uttømmende. Kildelisten som følger notatet, vil kunne være utgangspunkt for videre fordypelse.

2. FLERE INSTITUSJONER OG ENHETLIGHET

Til tross for Kosovos selvstendighetserklæring i 2008 og egne institusjoner som ivaretar oppgavene knyttet til lov og orden, er det fortsatt internasjonale institusjoner som har oppgaver innenfor politi-, påtale- og domstolvesenet i landet. Når det gjelder serbiske institusjoner, er det fortsatt utfordringer knyttet til etableringen av et enhetlig rettssystem i Kosovo.

2.1 INTERNASJONAL TILSTEDEVÆRELSE

Etter NATOs luftkrig mot Jugoslavia i 1999, ble Kosovo underlagt FN-administrasjonen, United Nations Interim Administration Mission In Kosovo (UNMIK) i samsvar med FNs sikkerhetsråds resolusjon 1244. Mens UNMIK ble tillagt den øverste sivile myndigheten, skulle de NATO-ledede internasjonale styrkene, Kosovo Force (KFOR), ivareta sikkerheten i området.

Samme år som Kosovo erklærte selvstendighet, vedtok Kosovos nasjonalforsamling landets nye grunnlov, samt en rekke andre sentrale lover. Kosovo aksepterer fullt ut FN-charteret, Helsinki-sluttakten og alle andre forpliktelser til Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE). Kosovos grunnlov inkorporerer flere sentrale internasjonale konvensjoner. Kosovo aksepterer også en internasjonal sivil tilstedeværelse, herunder den EU-ledede politi- og justismisjon, (The European Union Rule of Law Mission in Kosovo (EULEX)), og en fortsatt tilstedeværelse av KFOR (Kosovo Declaration of Independence 2008).

Det lokale politiet, Kosovo Police (KP), har ansvar for å opprettholde lov og orden. I tillegg bidrar de lokale sikkerhetsstyrkene, Kosovo Security Force (KSF). KSF er en lett bevæpnet sikkerhets- og sivilberedskapsstyrke underlagt sivil administrasjon (U.S. Departement of State 2014, s. 6).

¹ De fleste steder i Kosovo har ulike navn på serbisk og albansk. I notatet vil alle stedsnavn bli skrevet både på serbisk og albansk med unntak av betegnelsen Pristina og Kosovo da dette er språklig innarbeidet på norsk.

EULEX har vært uplassert i Kosovo siden 2008. EULEXs sentrale mål er å assistere og støtte Kosovos myndigheter innen politi-, justis- og tollområdet. Dette gjøres gjennom å overvåke, veilede og assistere utøvende myndigheter. Samtidig har EULEX ansvar for enkelte områder, slik som krigsforbrytelser, organisert kriminalitet og korrupsjon på høyt nivå, samt eiendoms- og privatiseringssaker. EULEX har rundt 800 internasjonale og 800 lokalt ansatte og består hovedsakelig av dommere, anklagere, politi- og tollpersonell. EULEXs nåværende mandat utløper 14. juni 2016. Organisasjonen arbeider under det generelle rammeverket gitt av FNs sikkerhetsråds resolusjon 1244 (EULEX Kosovo 2014b).

KFOR bidrar fortsatt til sikkerheten i Kosovo med en tilstedeværelse på rundt 4 500 soldater (NATO 2014).

2.2 SITUASJONEN I NORD OG ENHETLIGHET

Serbia har ansett Kosovo som en del av Serbia til tross for Kosovos selvstendighetserklæring. Etter konflikten i 1999 opprettholdt Serbia sine sikkerhetsstrukturer og rettssystem i Nord-Kosovo og i serbiske enklaver sør for elva Ibër/Ibar. I 2009 ble domstolene sør for Ibër/Ibar stengt, mens domstolene i nord ble opprettholdt (ECMI 2015). De serbiske strukturene har ikke vært anerkjent av internasjonale eller kosovarske myndigheter.

I april 2013 ble det inngått en avtale² mellom myndighetene i Pristina og Beograd som medførte at det lokale politiet, under serbiske myndigheters autoritet i Nord-Kosovo, ble nedlagt og at lokale serbiske polititjenestemenn har blitt integrert i KP (BCSP & KCSS 2014, s. 5-6). Med avtalen følger det at en regional politidirektør (Police Regional Commander) skal ha ansvar for de fire nordlige kommunene med serbisk majoritet (Mitrovicë/a-Nord, Zvečan/Zvečan, Zubin Potok og Leposaviq/Leopsavić). Vedkommende skal være kosovoserber utpekt av Innenriksdepartementet på grunnlag av en liste med kandidater utarbeidet av ordførerne i de fire nevnte kommunene (s. 5-6).

Avtalen omhandler også de lokale serbiske domstolene, som på lik linje med politiet skal integreres og operere innenfor Kosovos juridiske rammeverk. Ankesdomstolen i Pristina skal etablere et panel bestående av et flertall av kosovoserbiske dommere med ansvar for de i hovedsak serbiskbefolkede kommunene i nord. En avdeling innen ankesdomstolen, bestående både av dommere og administrativt ansatte, vil være permanent basert i Mitrovicë/a-Nord (B92 2013a og b).

Ifølge EU-kommisjonen (2014b, s. 5) er avtalen ikke implementert. Rettsaker i førsteinstans har blitt gjennomført av et panel bestående av EULEX-dommere og EULEX-anklagere, i påvente av full integrering av rettssystemet i nord (s. 12).

I mars 2015 publiserte myndighetene i Kosovo en rapport som omhandler implementeringen av avtalen fra 2013.

² Avtalen refereres til som the Brussels Agreement – First Agreement of Principles Governing the Normalization of Relations (BCSP & KCSS 2014, s. 5).

Myndighetenes rapport gjennomgår alle de tjue punktene i avtalen, og har hovedfokus på situasjonen i nord. Når det gjelder fremdrift innen justissektoren påpekes det at partene den 9.-10. februar 2015 ble enige om en avtale om gjennomføring.³ Den nye avtalen omhandler også etableringen av en førsteinstansdomstol (Basic Court) og påtalemyndighet i førsteinstans for Mitrovicë/a-regionen, som skal dekke syv kommuner. Avtalen omhandler i detalj den praktiske implementeringen av å etablere Kosovos rettssystem i den nordlige delen av landet og integreringen av serbiske dommere og påtalemyndigheten i Kosovos institusjoner (Government of the Republic of Kosova 2015, s. 6 og 14).

3. KOSOVO POLICE (KP) - ORGANISERING OG KAPASITET

3.1 POLITIETS ORGANISERING

Art.1 i loven om politiet av 2012 regulerer politiets myndighet og plikter, organisering og andre forhold knyttet til politiets aktiviteter (Law on Police 2012). Loven om politietikk (The Code of Ethics), som ifølge Loven om politiet art. 2 skal være i overensstemmelse med europeisk lovgivning på området, er også sentral for politiets arbeid.

Politiet er underlagt Innenriksdepartementet og styres av et politidirektorat under ledelse av en generaldirektør (Law on Police 2012, art. 4, 5 og 32).

Politiet er inndelt i regionale politidirektorat som har ansvar for politistasjoner i hver kommune innad i regionen, og eventuelle substasjoner med ansvar for spesifikke områder i en gitt kommune (art. 32, 34, 35).⁴

Det kan særlig nevnes at det er etablert en egen enhet for å beskytte og sikre kulturelle og religiøse bygninger og steder. Politiet er ifølge EU-kommisjonen blitt mer proaktive ved å etablere og opprettholde partnerskap med minoritetene med utgangspunkt i "community policing" og arbeidet i Municipal Community Safety Council.⁵ Det er også etablert et eget vitnebeskyttelsesdirektorat (EU Commission 2013c, s. 49).

3.2 POLITIUTDANNING

I 2011 ble Akademiet for offentlig sikkerhet⁶, opprettet ved lov. Akademiet er underlagt Innenriksdepartementet. Akademiet gir opplæring til alle institusjoner med ansvar for offentlig sikkerhet som blant annet politiet, kriminalomsorgen (Correctional Service and Probation Service), tollvesenet, nødetaten (Emergency

³ The Implementation Agreement on Justice.

⁴ Politiet er hierarkisk organisert, og stillingsrangeringen er: junior police officer, police officer, senior police officer, sergeant, lieutenant, captain, major, lieutenant colonel, og colonel (Law on Police 2012, art.45).

⁵ Det er utarbeidet en Community policing strategy and action plan for 2012-2016. Sentralt i tenkningen om Community policing står desentralisering av politiet, integrering i lokalsamfunnet, samarbeid med publikum og fokus på et synlig og tilgjengelig politi i en erkjennelse av at politiet ikke kan løse sine oppgaver alene.

⁶ Dette akademiet er en videreføring av politiskolen, som opprinnelig OSSE hadde ansvar for i 1999 (OSSE 2005).

Management Agency) og Kosovo Police Inspectorate (Law on Kosovo Academy for Public Safety 2011, art. 2 og 5).

Lærerplanene er basert på prinsippene om å utøve politiembetet i et demokratisk samfunn og på menneskerettighetene. Ifølge Kosovos myndigheter er de internasjonale standardene for menneskerettigheter derfor innarbeidet i alle fag, både i klasseromsundervisningen og i praktiske øvelser i felt (State Portal u.å.a). Politiet returnerer til akademiet hvert år for etterutdanning og resertifisering (Bennet et. al. 2012, s. 6-7).

I desember 2014 var det oppstart for utdanning av den 52. generasjonen av polititjenestemenn. I denne forbindelse ble det opplyst at utdannelsen nå var på 26 uker, og at av de tilsammen 147 studentene var 16 kvinner, 26 etnisk serbere, 6 bosnjaker, 2 rom og 3 egyptere (Ministry of Internal Affairs 2014).

3.3 BEMANNING I POLITIET

Per mars 2012 hadde politiet i Kosovo 8 546 ansatte og et budsjett for 2012 på cirka 79 millioner euro. I 2012 hadde politiet 1 125 sivile ansatte (Forum for Civic Initiatives & The Institute for Advanced Studies 2012, s. 4 og 7).

I 2014 framkom det i et intervju med en KP-tjenestemann at politiet hadde 7 527 tjenestemenn og 1 143 sivilt ansatte (KCSS 2014, s. 12).

I henhold til en rapport fra Kosovar Center for Security Studies (KCSS) (2014, s. 12) er andelen polititjenestemenn per innbygger i Kosovo på lik linje med land som Østerrike, Hellas, Slovenia, Serbia, Montenegro, Makedonia og Albania.

Representasjon av etniske minoriteter i politiet er regulert både av grunnloven og politiloven. Den etniske sammensetningen i politiet skal reflektere, så langt det er mulig, den etniske sammensetningen i kommunene. I kommuner med serbisk befolkningsflertall skal stasjonssjefen ved politistasjonen, eller lederen ved substasjonen, utnevnes av Innenriksdepartementet på bakgrunn av forslag fra generaldirektøren. Dette skjer i samarbeid med kommuneforsamlingen, og i medhold av en detaljert regulert prosess. Øvrige stasjonssjefer utnevnes av generaldirektøren (Law on Police 2012, art. 35, 41 og 42).

Ved utgangen av 2013 viste politiets egen statistikk at 11,49 prosent av de ansatte i politiet var etniske serbere. Tallet inkluderte både uniformert og sivilt personell (BCSP & KCSS 2014, s. 7). Andre etniske minoritetsgrupper i politiet utgjorde til sammen rundt fem prosent av de ansatte (KCSS 2014, s. 12).

Integreringen av 285 kosovoserbiske polititjenestemenn i Nord-Kosovo i mars 2014 medførte en økning i andelen etniske serbere totalt i politiet til 12,6 prosent (BCSP & KCSS 2014, s. 5 og 11).

EU-kommisjonen uttrykte i 2013, uten å kommentere den faktiske etniske fordelingen i politiet, at minoritetenes forholdsmessige representasjon i politiet måtte økes (EU Commission 2013c, s. 18).

I mai 2014 uttalte OSSE at representasjonen innen politiet fra de ulike etniske minoritetene, med unntak av rom, ashkaliere og egyptere, var på et tilfredsstillende nivå. OSCE mente at andelen kvinner i politiet er relativt lavt, da kun 15 prosent av rundt 8600 ansatte er kvinner (OSCE 2014).

3.4 VURDERING AV KAPASITET

I 2012 uttrykte EU-kommisjonen at politiet i Kosovo hadde god kapasitet til å gi generell offentlig sikkerhet, men begrenset mulighet til å etterforske komplekse kriminalitet (European Commission 2012, s. 29).

I 2014 rapporterte EU-kommisjonen (2014a, s. 8-9) om betydelige forbedringer i politiets profesjonalisme og at en ny etterretningsbasert politistrategi og handlingsplan var blitt godkjent. Generelt mente kommisjonen likevel at det etterretningsbaserte politiarbeidet måtte styrkes, blant annet ved ytterligere å utvikle politiets analytiske ferdigheter og gjennom samarbeid etatene imellom.

I forbindelse med forlengelse av mandatet til EULEX til juni 2016, ble det enighet om at alle institusjonene i politi- og rettsvesenet skal ledes av myndighetspersoner fra Kosovo (EU-kommisjonen 2014b, s. 5).

Fra juni 2014 skal EULEX kun i ekstraordinære tilfeller påta seg nye etterforskninger i saker om organisert kriminalitet og korrupsjon på høyt nivå. Kosovos politi har allerede utarbeidet sin første trusselvurderingsrapport knyttet til alvorlig og organisert kriminalitet. Politiets avdeling mot organisert kriminalitet har økt samarbeidet og felles operasjoner med grensepolitiet og tollvesenet (EU-kommisjonen 2014b, s. 51).

4. POLITIETS INTEGRITET

4.1 MENNESKERETTIGHETSOVERGREP

Ifølge det amerikanske utenriksdepartementets årlige rapport om menneskerettigheter for 2013, forekom det ikke rapporteringer om utenomrettslige henrettelser eller politisk motiverte forsvinninger i Kosovo. Det rapporteres dog om enkelte brudd på menneskerettighetene begått av politiet, herunder mishandling av arresterte (U.S. Department of State 2014, s. 1, 2 og 4).

Europarådets torturkomité mottok i løpet av sitt siste besøk i landet i 2010 flere klager fra arresterte som opplyste at de hadde vært utsatt for mishandling fra politiet (CPT 2011).

Ombudsmannen opplyste i sin årsrapport for 2013 at institusjonen følger undersøkelsene i saken til en person som døde under uklare omstendigheter i varetekt hos politiet i Mitrovicë/a-regionen. Ombudsmannsinstitusjonen gjennomfører jevnlig besøk i fengsler og arrestlokaler, og viste til ytterligere én konkret klage på mishandling fra politiets side (Ombudsmannen 2014, s. 40 og 44).

Kosovos Rehabilitation Centre for Torture Victims (KRCT) skrev i sin rapport om menneskerettighetsstandardene på politistasjonene for 2012 og 2013, at det sammenliknet med tidligere år hadde vært en markert forbedring med hensyn til behandling av de arresterte og respekt for de arrestertes rettigheter. Innrapporteringer av mishandling og overdreven bruk av makt fant sted i forbindelse med arrestasjon og overføringen til politistasjon, samt under avhør. Tre konkrete saker ble omhandlet. Det var derimot ikke innrapporteringer knyttet til mishandling og maktbruk ved varetektsfengsling (KRCT 2013, s. 12).

Retten til å velge forsvarsadvokat blir i hovedsak respektert. Det har vært fremført noe kritikk vedrørende effektiviteten til de offentlige oppnevnte forsvarerne. Retten til å bli undersøkt av lege blir også i hovedsak respektert, dog med enkelte unntak. KRCT har videre enkelte innvendinger med hensyn til standarden knyttet til de ulike arrestlokalene (KRCT 2013, s. 15). EU-kommisjonen (2014b, s.17) mente at uberettigede lange forvaringer fortsatt er en utfordring for strafferettssystemet.

4.2 ORGANISERT KRIMINALITET OG KORRUPSJON

I 2013 karakteriserte EU-kommisjonen (2013c, s. 2-3, 12-14, 50) organisert kriminalitet som et alvorlig problem i Kosovo. Samtidig mente kommisjonen at Kosovo har vist vilje til å bekjempe organisert kriminalitet gjennom etterforskning og styrking av det rettslige rammeverket. Behovet for at Kosovo må ha fokus på implementeringen av regelverk og rettslig rammeverk, i tillegg til å vise konkrete resultater i kampen mot organisert kriminalitet, ble påpekt.

I kampen mot organisert kriminalitet, er det EU-kommisjonens vurdering at Kosovo har gjort enkelte forbedringer, særlig med hensyn til å implementere lovgivning gjeldende hvitvasking av penger. Kommisjonen betegnet politiets undersøkende kapasitet som generelt god, og at samarbeidet med EULEX var intensivert og meget godt. Organisert kriminalitet er fortsatt et alvorlig problem, og Kosovo er på et tidlig stadium med hensyn til konkrete resultater i kampen mot organisert kriminalitet (EU Commission 2014b, s. 16).

FN-kontoret for narkotika og kriminalitet (UNODC) (2011, s. 4) har opplyst at ifølge en undersøkelse fra 2010 ble 50 prosent av bestikkelsene betalt til offentlige tjenestemenn i Kosovo som følge av en direkte eller indirekte oppfordring til dette. I 25 prosent av tilfellene ble bestikkelsene derimot tilbudt av borgeren, noe som ifølge UNODC viser allmenhetens manglende tiltro til at den offentlige administrasjonen i Kosovo fungerer uten slik betaling, bl.a. for å bringe fortlgang i saken. Den største gruppen som ble bestukket var leger, mens 30 prosent av dem som hadde betalt bestikkelse opplyste at de har betalt polititjenestemenn.

Når det gjelder kampen mot korrupsjon, mener EU-kommisjonen at Kosovo har vist begrenset fremdrift. Korrupsjon er fortsatt et alvorlig samfunnsproblem og er utbredt på mange områder. Dette innbefatter blant annet offentlige anskaffelser. Kommisjonen betegner kampen mot korrupsjon til å være på et tidlig stadium (EU Commission 2014b, s. 16).⁷

I henhold til en rapport fra UNODC og FN's utviklingsprogram (UNDP) tilsier statistikken at 103 personer ble dømt for korrupsjon i 2009, 78 i 2010, 80 i 2011 og

⁷ Det er flere institusjoner i Kosovo som har ansvar for etterforskning og straffeforfølgelse av korrupsjon. Nøkkelaktørene er politiet og påtalemyndigheten samt Kosovos Corruption Agency (KAA) (UNODC/UNDP 2014, s. 36).⁷

Politiet er ansvarlig for innhenting av informasjon vedrørende korrupsjon, for å rapportere til påtalemyndigheten for godkjenning til å åpne en straffesak. Innen politiet er det flere spesialiserte enheter etter ulike fagområder, deriblant organisert kriminalitet og korrupsjon. Det er to enheter med særlig ansvar for etterforskning av korrupsjonssaker. Den ene enheten er Anti-Corruption Task Force som arbeider direkte med spesialpåtalemyndigheten (se punkt 5.1.4.). Den andre enheten er Unit for Economic Crime, som ble etablert for tre år siden ved et dekret fra statsministeren. Denne enheten har primært ansvar for korrupsjonssaker på høyt nivå og har jurisdiksjon over hele landet (UNODC/UNDP 2014, s. 37).

52 i 2012. Videre var det 219 personer som ble tiltalt for organisert kriminalitet i 2009, 268 i 2010, 426 i 2011 og 290 i 2012. Statikken fra kommunal- og distriktsdomstolen for perioden 2008-2011 viste at 48 ble domfelt for «passiv» bestikkelse og 58 for «aktiv» bestikkelse. Ingen ble dømt for «trading in influence», mens 29 personer ble dømt for organisert kriminalitet i perioden 2009-2011 (UNODC/UNDP 2014, s. 38).

UNDP gjennomfører regelmessig undersøkelser om befolkningens oppfatninger om korrupsjon i ulike sentrale offentlige etater. Det lokale politiet (KP) kommer ofte godt ut av disse undersøkelsene. UNDPs undersøkelse i april 2014 viste at 11,5 prosent av de spurte mente at det var omfattende korrupsjon i politiet. Bare EULEX og internasjonale organisasjonen hadde lavere score (UNDP 2014, s. 7).

4.3 TILLIT

Kosovos politi blir i henhold til EU-kommisjonen (2013c, s. 49) allment oppfattet som den mest pålitelige av institusjonene i politi og rettsvesenet.

I UNDPs spørreundersøkelse fra 2013 oppga 68 prosent av antall spurte at de anså relasjonen med politiet som god eller svært god, mens bare litt over 9 prosent anså relasjonen til politiet som dårlig eller veldig dårlig. Det separate resultatet for kosovoserberne var langt dårligere, da så mange som 35 prosent av de spurte oppga at relasjonen til politiet var dårlig eller svært dårlig. På et overordnet spørsmål om oppfattelsen av sikkerhetsinstitusjonene, uttrykte 76 prosent av de spurte kosovoalbanerne og 29 prosent av de spurte kosovoserberne at de var fornøyde med politiet (UNDP 2013, s. 21-22).

I den før nevnte rapporten fra UNODC (2011, s. 36-37) gjengis det informasjon fra statistikk om ofres vilje til å rapportere ulike kriminelle handlinger til politiet. Biltyveri rapporteres i totalt 72 prosent av tilfellene, mens overfall og trusler rapporteres i 53 prosent av tilfellene. Statistikken viste jevnt over at det er lavere vilje blant ofre på landsbygda til å rapportere ulike kriminelle handlinger.

I en undersøkelse utført av KCSS i 2014 uttrykte 52,7 prosent av de spurte kosovoalbanerne, 27,9 prosent av kosovoserberne og 51,6 prosent av de andre minoritetsgruppene at tillitsforholdet til politiet var positivt (KCSS 2014, s. 20-21).

I møte med Landinfo i mars 2014 har representanter for UNHCR uttrykt at kosovoserberne har manglende tillit til politiet og at de unnlater å rapportere hendelser til politiet. UNHCR baserer sin oppfatning på informasjon gitt gjennom samtaler med kosovoserbere. UNHCR mente det vil ta tid å endre denne holdningen. En annen internasjonal organisasjon (møte i Pristina i mars 2014) delte UNHCRs oppfatning, og mente at ikke alle hendelser rapporteres og at det er behov for flere kosovoserbere i politiet slik at for eksempel språkkunnskaper ikke fortsatt blir et problem.

Representanter for Kosovos innenriksdepartementet ga i møte med Landinfo i mars 2014 uttrykk for at kosovoserberne hadde økende tillit til politiet og at de rapporterer inn kriminalitet de utsettes for til politiet. Det ble også opplyst at det har vært et økende antall rapporterte hendelser fra minoritetene måned for måned. I 2013 rapporterte minoritetene totalt 2082 saker til politiet. 244 saker ble rapportert i februar 2014. Dette er en økning på rundt åtte prosent fra 2013.

4.4 INTERN OG EKSTERN KONTROLL

Klage på politiet kan fremmes ved enhver politistasjon eller for politiets uavhengige organ Police Inspectorate of Kosovo (PIK). Det er også opprettet klagepostkasser på folkeregisteringskontorer og grensestasjoner. PIK er underlagt Innenriksministeren og fører kontroll og inspeksjon med politiet. Alle klagene, også dem som blir levert til politiet, blir registrert, evaluert og kategorisert av PIK (PIK 2015, s. 2 og 29; The Justice and the People Campaign 2012).

Loven om PIK av 2010 hjemler at PIK skal forebygge, avdekke, dokumentere og etterforske lovbrudd begått av alle polititjenestemenn. PIK har både en etterforskende rolle og en inspektørrolle overfor politiet. I tillegg skal PIK etterforske brudd på disiplinære og etiske regler i politiet for høytstående tjenestemenn (PIK 2010, art. 2). Brudd på disiplinære og etiske regler begått av øvrige polititjenestemenn skal etterforskes av politiets interne klageorgan, Directorate of Professional Standards (The Justice and the People Campaign 2012).

Etter at undersøkelsene er ferdig etterforsket av PIK, og dersom en senior polititjenestemann har forbrutt seg på disiplinære regler, vil det bli fremlagt en anbefaling for lederen for PIK, som kan pålegge en disiplinær reaksjon⁸ (The Justice and the People Campaign 2012).

Dersom det er en begrunnet mistanke om at polititjenestemannen har begått en kriminell handling, vil PIK overføre saken til påtalemyndigheten for påtalerettslig vurdering (The Justice and the People Campaign 2012).

I 2014 behandlet PIK 1304 klager (PIK 2015, s. 14). 132 saker ble oversendt påtalemyndigheten, som reiste tiltale i 28 saker. Fem av sakene ble avvist grunnet manglende bevis. Det er ikke falt dom i noen av disse sakene (s. 17). I løpet av året var det fem sakstyper som forekom hyppigst. Det var 49 tilfeller med fare for offentlig trafikksikkerhet, 48 tilfeller med misbruk av makt eller offentlig myndighet, 31 saker med lettere personskader, 25 saker med mishandling under utføring av offisielle tjenester og 17 tilfeller av trusler. I løpet av året forelå det tre domfellelser i saker overført fra PIK. I en sak ble det ilagt ett års fengsel, i tre saker ble det ilagt betinget fengselsstraff og i tre saker ble det ilagt bøter (s. 17).

Etter at undersøkelsene av klagene mot lavere rangerte polititjenestemenn er ferdig etterforsket av Directorate of Professional Standards, og dersom det foreligger tilstrekkelig bevis for brudd på disiplinære eller etiske regler, vil en anbefaling bli fremlagt for politiets Internal Disciplinary Commission som vil avgjøre om det skal pålegges en disiplinær reaksjon (The Justice and the People Campaign 2012).

Directorate of Professional Standards mottok 1030 klager til behandling i 2014, hvorav 691 var fra borgere i Kosovo, mens 339 var interne disiplinærsaker. For øvrig var 718 saker overført fra 2013. I alt ble 942 saker ferdig behandlet i 2014. I 227 saker anbefalte politiets interne kontrollorgan ileggelse av disiplinærstraff, og den vanligste reaksjonen var reduksjon i lønn på mellom 21 og 30 prosent i to til seks måneder (Kosovo Police 2015, s. 35-36).

Borgere kan også rette klager mot politiet til ombudsmannen.

⁸ En disiplinær reaksjon kan være en reprimande, overføring, degradering, fjerning fra ledende stilling, trekk i lønn, suspensjon eller oppsigelse (The Justice and People Campaign 2012).

4.5 SÅRBARE GRUPPER

4.5.1 Etniske minoriteter

Etnisk vold⁹ har minsket kraftig på politiets statistikk fra 2000-tallet. I 2013 ble det anmeldt 45 944 kriminelle hendelser til politiet. Politiet vurderte at 23 var etnisk motiverte. I elleve av hendelsene hadde offeret albansk bakgrunn, i tolv av hendelsene serbisk bakgrunn. Ingen av ofrene var rom, ashkaliere eller egyptere. I 2011 vurderte politiet at 21 straffbare hendelser var etnisk motiverte (Migrationsverket 2013, s. 15-16).

I henhold til EU-kommisjonen (2014a, s. 13) er det faktiske antallet for potensielle etnisk motiverte hendelser uklart. EULEX rapporterte 665 saker som potensielt etnisk motivert i 2013. Politiet rapporterte 44 saker mellom januar 2011 og mars 2014, der kun to endte med domfellelse. Seksten saker er fortsatt under etterforskning, og det er reist tiltale i seks saker.

Ifølge Human Rights Watch (HRW) (2014, s. 3) har ulike internasjonale observatører uttrykt bekymring for at mange interetniske hendelser ikke blir rapportert til politiet, ikke blir registrert eller at de registrerte hendelsene blir klassifisert feil av politiet.

FNs generalsekretær mener at Kosovo-politiets oppfølging av kriminalitet som berører etniske minoriteter har blitt bedre og bedre, blant annet på grunn av økte regulære patruljeringer og andre forebyggende tiltak (UN Secretary-General 2013, s. 5-6).

En kosovoserbisk representant A i et Municipal Community Safety Council (MCSC) i det vestlige Kosovo opplyste i møte med Landinfo i mars 2014 at tilliten til politiet blant kosovoserberne øker. Det er imidlertid en rekke uløste saker knyttet til tyverier, og om disse sakene ikke blir løst, vil tilliten til politiet bli redusert. Representanten mente for øvrig at det generelt alltid vil være hendelser som ikke rapporteres til politiet.

En annen kosovoserbisk representant B i et MCSC i det vestlige Kosovo opplyste derimot i møte med Landinfo i mars 2014 at vedkommende ikke hadde tillit til politiet. Det ble hevdet at politiet ikke har vilje til å følge opp sakene, og at de ikke, gjør jobben sin. Mange steder er det ingen kosovoserbere i politiet. Det ble opplyst at kosovoserberne i området tidligere boikottet politiet ved å unnlate å rapportere hendelser. Det var nå skjedd en holdningsendring. Det ble gitt uttrykk for at selv om det ikke skjer noe om man rapporterer til politiet, så er det likevel verre ikke å rapportere. Uten slik rapportering får man ingen oversikt over de hendelsene som faktisk skjer. Dette ble ansett som så viktig at hendelser nå blir rapportert. For øvrig rapporteres hendelser til serbisk media.

Når det gjelder rom-, ashkali- og egypter-gruppene (RAE-gruppene), vil det ifølge Migrationsverket (2013, s. 6) nok være en viss grad av underrapportering grunnet disse gruppernes lave tillit til myndighetene. Selv om man tar hensyn til dette samt vanskelighetene med å avgjøre hvorvidt kriminalitet er etnisk motivert, har likevel

⁹ Hendelser som omfatter etnisk minoriteter, omtales med ulike betegnelser, eksempelvis interetniske hendelser eller etniske motiverte hendelser. I dette notatet har Landinfo valgt å bruke det begrepet som kilden selv har brukt uten å gå nærmere inn på selve begrepsbruken. For mer informasjon, se Landinfos temanotat *Kosovo: Sikkerhetssituasjonen for kosovoserbere* av 15. oktober 2014.

antallet alvorlige sikkerhetshendelser som har rammet RAE-gruppene og som har vært ansett som etnisk motiverte, vært lavt.

En internasjonal organisasjon har overfor svenske Migrationsverket (2013, s. 35) uttrykt at det er vanskelig å forutse hvordan politiet reagerer på hendelser som rammer RAE-gruppene. Myndigheter og offentlig representanter uttrykker offentlige beklagelser i situasjoner der sikkerhetshendelser rammer kosovoserbere, men unnlater å gjøre det samme når RAE-gruppene rammes.

En internasjonal organisasjon hevdet overfor Migrationsverket (2013, s. 35) at rom som rapporterte kriminalitet sør for Ibër/Ibar ikke blir møtt på samme måte av politiet som den øvrige befolkningen. Samme kilde kjente imidlertid også til politietterforskninger til fordel for rombefolkningen. Kilden påpekte dog at i disse tilfellene hadde internasjonale organisasjoner vært involvert.

Organisasjonen Civil Rights Program Kosovo (CRP/K) har opplyst til Migrationsverket (2013, s. 36) at politiet innleder etterforskning i situasjoner der representanter for RAE-gruppene har blitt utsatt for kriminalitet, men mente at det kan stilles spørsmål ved etterforskningens effektivitet og om det tas ut tiltale. I mange tilfeller skjer ikke det. Slik manglende effektivitet rammer imidlertid også majoritetsbefolkningen.

4.5.2 Seksuelle minoriteter

Seksuell kontakt mellom personer av samme kjønn er ikke kriminalisert i Kosovo. Det er, ifølge grunnloven og antidiskrimineringsloven, ulovlig å diskriminere på grunn av seksuell legning (U.S. Dep. of State 2014, s. 32, Migrationsverket 2015, s. 6).

I 2005-2006 ble to polititjenestemenn suspendert på grunn av en anmeldelse om mishandling. Etter dette etablerte politiet enheter i hver region med to utvalgte tjenestemenn, som har fått spesialtrening og som skal arbeide med saker vedrørende kriminalitet mot seksuelle minoriteter. For øvrig skal alle polititjenestemenn fra graden løytnant og oppover ha fått spesialutdanning. Politiet har imidlertid ikke spredt informasjon om disse enhetene til offentligheten (Migrationsverket 2015, s. 17-18).

Interesseorganisasjoner rapporterer at det forekommer diskriminering mot homofile, men at dette ofte ikke blir rapportert til myndighetene (U.S. Dep. of State 2014, s. 32).

Svenske Migrationsverket publiserte i 2015 en rapport om seksuelle minoriteters situasjon i Kosovo. Ifølge Migrationsverket kilder forekommer det få angrep mot seksuelle minoriteter. Forklaringen på dette er til dels at få personer har stått frem, det er en motvilje mot å anmelde forhold til politiet og personer som anmelder forhold, dekker over aspektet med hatkriminalitet. Det blir hevdet at det er usannsynlig at familiebasert vold mot seksuelle minoriteter rapporteres til politiet. I henhold til Migrationsverket kilder finnes det et sterkt negativt syn på homofile hos offentlige tjenestemenn. (Migrationsverket 2015, s. 13, 15 og 17).

I sin rapport konkluderer Migrationsverket med at kildene ikke gir entydige opplysninger vedrørende politiets arbeid gjeldende kriminalitet mot seksuelle minoriteter (Migrationsverket 2015, s.23).

Ombudsmannen har i sin årsrapport for 2013 rapportert om manglende implementering av anti-diskrimineringsloven, og anbefalt endringer i lovteksten. Myndighetene i Kosovo skal ha startet arbeidet med endringer av loven (Ombudsmannen 2014, s. 30).

4.5.3 Kvinner og kjønnsbasert vold

Det forekommer flere former for kjønnsbasert vold i Kosovo, dette inkluderer blant annet vold mot sivile under konflikten, seksualisert vold, vold i hjemmet, menneskehandel for tvungen prostitusjon og seksuell trakassering. Vold i hjemmet, særlig mot kvinner, synes å være den mest utbredte formen for kjønnsbasert vold i Kosovo (Färnsveden, Mustafa & Farnsworth 2014, s. 2).

I 2013 ble det rapportert 1087 saker om vold i hjemmet til politiet. I 80 prosent av sakene var ofrene kvinner (Färnsveden et al. 2014, s. 21).

Färnsveden, Mustafa & Farnsworth (2014, s. 1) beskriver det juridiske rammeverket vedrørende kjønnsbasert vold som relativt omfattende. Loven om beskyttelse mot vold i hjemmet trådte i kraft juli 2010. Loven regulerer beskyttelse av ofre for vold i hjemmet samt reaksjoner mot personer som begår overtredelser (Law on Protection Against Domestic Violence, art. 1). Artikkel 24 i loven regulerer politiets oppgaver. I juli 2012 innførte politiet standardprosedyrer for hvordan politiet skal utøve sin rolle, og utføre sine oppgaver og ansvar i henhold til dette lovverket (The Kosova Women's Network 2012, s. 12).

Färnsveden, Mustafa & Farnsworth (2014, s. 2) mener at koordineringen mellom institusjonene som arbeider med problematikken har bedret seg, men at det fremdeles gjenstår flere utfordringer med hensyn til implementering, særlig gjeldende ofrenes tilgang til politi og rettsvesen, rehabilitering og reintegrering. Forskerne i den nevnte rapporten skrev for øvrig at «Women tend to have less access to justice, realisation for legal remedies guaranteed by law, and compensation for crimes suffered» (s. 1).

5. RETTSSYSTEMETS ORGANISERING OG KAPASITET

Grunnloven legger til grunn at rettssystemet i Kosovo består av en uavhengig påtalemyndighet og domstolssystem, med Høyesterett og dets underliggende domstoler. I tillegg finnes det en forfatningsdomstol (Constitutional Court) (Constitution of the Republic of Kosovo 2008, art. 4, 102, 109).

Rettssystemet i Kosovo har gjennomgått både lovgivende og strukturelle reformer. Fire avgjørende lover for strafferettssystemet trådte i kraft 1. januar 2013. Dette var lov om påtalemyndigheten, lov om domstolen, straffeloven og straffeprosessloven (State Prosecutor 2014, s. 4).

5.1 PÅTALEMYNDIGHETEN

Påtalemyndigheten i Kosovo er regulert av loven om påtalemyndigheten (Law on State Prosecutor 2010)¹⁰, og er en uavhengig institusjon med myndighet og ansvar

¹⁰ Med unntak av tre artikler trådte denne loven i kraft 1. januar 2013.

for å rettsforfølge personer som er siktet for å ha begått straffbare handlinger (State Portal u.å.b.).

Påtalemyndighetens struktur er organisert i henhold til gjeldende lovverk og i samsvar med domstolstrukturen. I tillegg kommer spesialpåtalemyndigheten som reguleres av særlovgivning: loven om spesialpåtalemyndigheten (Law on the Special Prosecution Office).¹¹

5.1.1 Påtalemyndigheten i førsteinstans

Påtalemyndigheten i førsteinstans er lokalisert følgende steder:

- Pristina
- Gjilan/Gnjilane
- Prizren
- Gjakovë/Djakovica
- Pejë/Peć
- Ferizaj/Uroševac
- Mitrovicë/a

Påtalemyndigheten i førsteinstans er organisert i følgende avdelinger:

- Generell avdeling
- Avdeling for alvorlig kriminalitet
- Avdeling for mindreårige

Påtalemyndigheten i førsteinstans har også ansvar for alle saker som faller inn under Commercial Matters Department eller Administrative Matters Department i Basic Court (Law on State Prosecutor 2010, art. 14 og 15).

5.1.2 Påtalemyndigheten i andreinstans (Appellate Prosecution Office)

Påtalemyndigheten i ankesaker har kompetanse til å behandle slike saker for hele Kosovo og har følgende avdelinger:

- Generell avdeling
- Avdeling for alvorlig kriminalitet (Law on State Prosecutor 2010, art. 14).

5.1.3 Riksadvokatembetet (Office of the Chief State Prosecutor)

Riksadvokaten har den overordnede ledelsen av påtalemyndigheten i landet. Riksadvokaten har ansvar for intern regulering av påtalemyndighet for øvrig, blant annet gjennom utstedelse av interne instruksjoner, direktiv og vedtak (State Prosecutor u.å.b.).

Riksadvokaten har jurisdiksjon over hele landet og fører saker for Høyesterett (State Prosecutor u.å.b.).

Embetet gir fri rettshjelp for alle ofre for kriminalitet, men har et spesielt fokus på ofre for vold i hjemmet, menneskehandel, barnemishandel og voldtekt. Embetet har 15 slike rettshjelpskontorer spredt over hele landet (U.S. Department of State 2013, s. 12).

¹¹ Se mer om denne myndigheten under punkt 5.1.4.

Riksadvokaten utnevnes av Kosovo president for maksimum syv år (State Portal u.å.b.).

5.1.4 Spesialpåtalemyndigheten (Special Prosecutor)

Spesialpåtalemyndigheten reguleres av loven om spesialpåtalemyndigheten fra 2008.

Spesialpåtalemyndigheten har jurisdiksjon over hele landet, og har også myndighet til å føre saker for domstolene i førsteinstans. Kontoret er lokalisert i Pristina, og har både lokalt ansatte og ansatte fra EULEX (State Prosecutor u.å.a).

Instansen spiller en viktig rolle for etterforskning og rettsforfølgelse av alvorlig kriminalitet i Kosovo. Instansen har «eksklusiv» og «subsidiær» kompetanse. Eksklusiv kompetanse omfatter terrorisme, krigsforbrytelser, organisert kriminalitet og hvitvasking av penger. Subsidiær kompetanse omfatter menneske-, våpen og narkotikahandel, ulovlig hasardspill, skatteunndragelse, maktmisbruk og bestikkelse (EU Commission 2013a, s. 12).

5.1.5 Kosovo Prosecutorial Council (KPC)

KPC reguleres av Law on the Kosovo Prosecutorial Council fra 2010.

KPC er en uavhengig institusjon og skal sikre lik tilgang til loven for alle personer i Kosovo (State Portal u.å.b.). KPC skal bl.a. påse at påtalemyndigheten er uavhengig, profesjonell og upartisk. KPC har ansvar for rekruttering, overføring, fremmelse og avskjed av ansatte hos påtalemyndigheten (Law on the Kosovo Prosecutorial Council 2010, art. 1).

5.2 DOMSTOLENE

Ny lov om domstolene i Kosovo ble vedtatt av Kosovos nasjonalforsamling 22. juli 2010. Loven trådte i kraft 1. januar 2013.

5.2.1 Førsteinstansdomstolene – Basic Courts

Basic Courts er førsteinstansdomstolene i Kosovo og er lokalisert følgende steder (Law on Courts 2010, art. 9):

- Pristina
- Gjilan/Gnjilane
- Prizren
- Gjakovë/Djakovica
- Pejë/Pec
- Ferizaj/Uroševac
- Mitrovicë/a

I lov om domstolene opplyses det i artikkel 9 om hvilket territorium den enkelte førsteinstansdomstolen har ansvar i, og i artikkel 10 om hvilke territorielle underavdelinger de ulike førsteinstansdomstolene har. I tillegg til territorielle underavdelinger, har førsteinstansdomstolene avdelinger basert på saksforhold.

Førsteinstansdomstolene og de territorielle underavdelingene har alle generelle avdelinger. De generelle avdelingene skal behandle saker som særavdelingene ikke har kompetanse i (Law on Courts 2010, art. 16).

Hver førsteinstansdomstol har for øvrig en avdeling for alvorlig kriminalitet og en avdeling for saker knyttet til mindreårige. Domstolen i Pristina har i tillegg en avdeling for økonomiske saker (Commercial Matters) samt en avdeling for forvaltningssaker.¹² Disse avdelingene under domstolen i Pristina har kompetanse i alle slike saker i Kosovo (Law on Courts 2010, art. 12).

5.2.2 Anke-domstolen – The Court of Appeals

Anke-domstolen har kompetanse til å behandle ankesaker for hele Kosovo. Domstolen er lokalisert i Pristina og har følgende avdelinger (Law on Courts 2010, art. 17 og 20):

- Generell avdeling
- Avdeling for alvorlig kriminalitet
- Økonomisk avdeling
- Forvaltningsavdeling
- Avdeling for mindreårige

5.2.3 Høyesterett – The Supreme Court

Høyesterett, som er lokalisert i Pristina, er Kosovos øverste domstol. Sammensetningen av Høyesterett skal gjenspeile Kosovos etniske sammensetning; minst 15 prosent av dommerne, og ikke mindre enn tre dommere, skal ha minoritetsbakgrunn (Law on Courts, art. 21).

5.2.4 Kosovos Judicial Council (KJC)

Kosovo Judicial Council (KJC) er en uavhengig institusjon med administrativt ansvar for domstolene. KJC er ansvarlig for å velge ut og foreslå utnevning av dommere. Krav til dommerne er regulert i Lov om domstolene artikkel 26. Det er Kosovos president som tar den endelige beslutning om dommerutnevning (OSCE 2012, s. 12).

I Kosovos grunnlov artikkel 105 reguleres det at dommerne først utnevnes for en tre års periode. Den nye loven om domstolene har dog ingen tilsvarende bestemmelse OSCE (2012, s.13).

5.2.5 Forfatningsdomstolen

Forfatningsdomstolen (Constitutional Court) er den endelige autoritet for tolkning av grunnloven og forståelsen av annet lovverk i henhold til denne.

Kosovo har ikke undertegnet den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, og er dermed ikke underlagt Den europeiske menneskerettsdomstolen. Grunnloven har imidlertid eksplisitt inkorporert konvensjonens standarder, og enkeltpersoner kan anmode domstolen om å vurdere klage om brudd på menneskerettighetene (U.S. Department of State 2014, s. 13).

¹² Hva som anses som alvorlig kriminalitet, reguleres i lovens art. 15. Hva som anses som økonomiske saker, reguleres i lovens art. 13 (Law on Courts 2010).

5.3 VURDERING AV KAPASITET

Ombudsmannen (2013, s. 95-97) har mottatt klager på forsinkelser av behandlingen av rettssaker hos påtalemyndigheten, og det skal ifølge opplysninger fra statsadvokatembetet være ressursmangel hos påtalemyndigheten både med hensyn til personell og infrastruktur.¹³

Både i 2012 og 2013 mottok ombudsmannen (2013, s. 91; 2014, s. 151-152) flere klager på domstolene enn påtalemyndigheten. Flertallet av klagene som ble fulgt opp av ombudsmannen gjaldt forsinkelser, noen ganger på opptil flere år.

Til tross for flere initiativ knyttet til både lovgivning og administrasjon gjennom flere år, mente ombudsmannen (2014, s. 49) at situasjonen ikke har endret seg, snarere var det en tendens til det verre. Ombudsmannen har gitt uttrykk for at forsinkelsene ikke alltid kan begrunnes med ressursmangler. Det har blitt vist til flere forhold som det store antall saker, for få dommere, problemer med ressursbehandling i domstolene, ineffektive rettslige prosedyrer, utilstrekkelig eller mangelfull forberedelse av saker, sen innhenting av vitnemål, mangel på kompetanse og mangel på juridisk representasjon. I tillegg er det mange måter partene selv bidrar til forsinkelser av sakene, i hovedsak grunnet utilstrekkelig informasjon fra domstolene og manglende kunnskap om prosedyre.

EU-kommisjonen påpekte i 2013 at det var utfordringer knyttet til ansettelser i stillinger reservert minoritetsrepresentanter i domstolene og påtalemyndigheten (EU Commission 2013c, s. 11). Det var også fortsatt mange uavklarte eiendomssaker til behandling i rettsvesenet, og ankeinstansen sender ofte saker tilbake til førsteinstansen for fornyet rettslig prøving. Mange interrettslige eiendomskonflikter blir unødvendig langvarige (s. 17).

EU-kommisjonen (2014a, s. 8-9) mente at strafferettssystemet kan forbedres ytterligere gjennom økt koordinering og enhetlig tilnærming. Det var mangler i prosedyrer for utnevning av dommere og anklagere. Kommisjonen påpekte videre at rettsvesenet ikke har et integrert saksforvaltningssystem som gjør det mulig å følge saker gjennom hele rettssystemet. Der er imidlertid igangsatt et pilotprosjekt 2014 for å utvikle et slikt system.

Det er EU-kommisjonens vurdering at selv om domstolen og påtalemyndighet har tilpasset seg enkelte strukturelle endringer som ble gjennomført i 2013, er implementeringen av reformene som skulle medføre høyere effektivitet fortsatt ikke gjennomført på alle felt. Hovedbekymringen er antall saker i rettssystemet. Domstolen har ikke implementert instruksjoner om prioriteringer gitt av KJC. Ved utgangen av 2013 hadde domstolen behandlet 419 422 saker, mens 466 255 saker fortsatt ventet på behandling (EU Commission 2014b, s. 14).

I forbindelse med forlengelsen av mandatet til EULEX til juni 2016, ble det som tidligere nevnt enighet om alle institusjonene i politi- og rettsvesenet skal ledes av myndighetspersoner fra Kosovo (EU Commission 2014b, s. 5). På bakgrunn av dette overtok Kosovos egne institusjoner i juni 2014 EULEXs hovedansvar i spesialpåtalemyndigheten for tilfeller av organisert kriminalitet og korrupsjon på

¹³ Ifølge en rapport fra påtalemyndigheten, gjengitt av ombudsmannen (2013, s. 97), fikk påtalemyndigheten inn 11 841 nye saker og behandlet 12 006 i 2012, men hadde ved utløpet av 2012 fortsatt 12 402 saker som ikke var ferdigbehandlet.

høyt nivå. Som hovedregel vil slike saker bli ført for domstoler med både lokale dommer og EULEX-dommer, men hvor de lokale dommerne er i flertall (s. 51). Dette gjelder, som nevnt, foreløpig ikke førsteinstans domstolen i Mitrovicë/a. EULEX har videre fortsatt påtaleansvar i krigsforbrytersaker (s. 22). Det skal også etableres en særskilt domstol for behandling av saker som etterforskes av Special Investigative Task Force (SITF) (s. 5).¹⁴

6. RETTSYSTEMETS INTEGRITET

6.1 UAVHENGIGHET

Ifølge det amerikanske utenriksdepartementet (2013, s. 10) respekterer myndighetene domstolens beslutninger. Men rettsvesenet har ikke til enhver tid oppfylt grunnlovens krav om uavhengighet og har i enkelte saker vært partisk og blitt utsatt for politisk påvirkning og innflytelse. EU-kommisjonen (2013c, s. 10) meldte også om saker med politisk innblanding.

Det har, i henhold til det amerikanske utenriksdepartementet (2013, s. 10), vært rapporter om korrupsjon innen rettsvesenet. Det har imidlertid blitt etablert en effektiv kontrollmekanisme for disiplinære saker mot dommere og anklagere, se avsnittet om klageadgang (6.3).

I 2013 uttrykte EU-kommisjonen (2013b, s. 8-9) forventinger om at den nye lovgivningen vedrørende rettssystemet skal bidra til et mer effektivt, uavhengig, ansvarlig og upartisk system.

I juli 2014 mente EU-kommisjonen (2014a, s. 8) at det har vært en nedgang i antall offentlige erklæringer fra politikere om straffesaker, hvilket kommisjonen tolket positivt for rettsvesenets uavhengighet. Kommisjonen uttrykte at sjikane i media av dommere og påtalemyndighet fortsatt var et alvorlig problem. Det samme gjaldt intimidering av vitner. EU-kommisjonen uttalte senere i 2014 at de fortsatt hadde alvorlige bekymringer angående uavhengighet, ansvarlighet, upartiskhet og effektivitet både hos dommere og påtalemyndighet. Andre bekymringer var knyttet til overføringen av myndighet fra EULEX til Kosovos egne myndigheter, integrasjonen av rettsvesenet i det nordlige Kosovo og det store antallet ubehandlede saker (EU Commission 2014b, s. 14).

I 2014 rapporterte UNODC/UNDP (2014, s. 12) om at politisk innflytelse over domstolen og påtalemyndighet ble ansett som et nøkkelproblem som kunne knyttes direkte til spørsmålet om korrupsjon. Ifølge UNODC/UNDP er lokal påtalemyndighet enkelte steder ofte redde for å påta seg høyprofilerte saker, som de vet kan være gjenstand for press fra regjeringsmedlemmer og andre myndighetspersoner. Justisdepartementet på sin side har benektet at regjeringsmedlemmer skal ha forsøkt å utøve innflytelse ovenfor rettsvesenet.

¹⁴ Mandatet til EUs Special Investigative Task Force (SITF) er å gjennomføre en uavhengig etterforskning av påstander om krigsforbrytelser og organisert kriminalitet som fremkom i Europarådets rapport av 2011 og andre mulige forbrytelser i tilknytning til disse påstandene (SIFT u.å.)

6.2 TILLIT

En undersøkelse gjennomført i 2011 viste at tilliten til rettssystemet blant de som deltok var begrenset. Rundt 64 prosent av de spurte oppga enten å ha ingen eller lav tillit til rettsvesenet. Serberne var den etniske gruppen som oppga å ha minst tillit til rettsvesenet (The Justice and the People 2011, s. 5-6).

Av de som deltok i nevnte undersøkelse og som oppga lav eller ingen tillit, var årsakene knyttet til korrupsjon (29,8 prosent), urettferdighet (20,9 prosent), manglende åpenhet (16,2 prosent), politisk påvirkning (12,7 prosent), lav effektivitet (8,8 prosent), partiskhet (6,8 prosent) og kostnader (4 prosent) (The Justice and the People 2011, s. 5-6).

I UNDPs spørreundersøkelse fra 2013 (2013, s. 10) oppgav cirka 17 og 18 prosent av de spurte at de var fornøyde med henholdsvis domstolene og påtalemyndigheten. UNDP gjennomfører regelmessig slike undersøkelser, og tall fra perioden mellom april 2013 og april 2014 viste en generell økning i tilfredsheten med rettsvesenet. Tilfredsheten med domstolene hadde økt med rundt 21 prosentpoeng siden april 2013, fra rundt 17 til 37 prosent, mens tilfredsheten med påtalemyndigheten hadde økt med rundt 20 prosentpoeng, fra rundt 18 til 38 prosent (UNDP 2014, s. 2).

6.3 KLAGEADGANG

Det er adgang for borgere til å fremsette klage både mot påtalemyndigheten og mot domstolene. The Office of Disciplinary Prosecutor (ODP) er et uavhengig organ som er ansvarlig for å etterforske klager rettet mot begge instansene (UNODC/UNDP 2014, s. 10 og 24).

I tillegg til å motta klager fra borgerne, kan ODP igangsette undersøkelser på eget initiativ (UNODC/UNDP 2014, s. 24).

Dersom ODP mener at en sak både er en kriminell handling og tjenesteforsømmelse, vil man avvente den disiplinære saken i påvente av straffesaken (UNODC/UNDP 2014, s. 25). Mistanke om brudd på straffebestemmelser, som anklager om korrupsjon, blir etterforsket av politiet¹⁵ og eventuelt Anti-Corruption Agency (s. 11). Om det ikke blir avdekket kriminelle forhold, kan den disiplinære prosessen igangsettes (s. 25). ODP vil kunne oversende en anbefaling om sanksjoner til Disciplinary Committee i henholdsvis Kosovo Prosecutorial Council (KPC) for påtalemyndigheten og Kosovo Judicial Council (KJC) for domstolene. En beslutning om sanksjoner fra Disciplinary Committee kan ankes til et fulltallig KPC eller KJC. Dersom den anbefalte sanksjonen i saken, knyttet til en dommer, er fratredelse fra stillingen, vil saken automatisk bli hørt ved en fulltallig KJC. I løpet av forhandlingene har den anklagede dommeren i saken rett til juridisk bistand og ankemulighet til Høyesterett (s. 10- 13).

ODP har opplyst at instansen daglig mottar rapporter om påstått tjenesteforsømmelser innenfor domstolen og påtalemyndigheten. Majoriteten av sakene omhandler forsinkelser i rettsprosessen, der påstanden ofte knyttes til at forsinkelsen er tilsiktet for å favorisere en av partene i saken. ODP mener at

¹⁵ Etterforskning av dommere og anklagere vil bli gjennomført av Economic Crimes Unit i Innenriksdepartementet (UNODC/UNDP 2014, s.11).

påstander om tilsiktede forsinkelser sjelden har blitt bekreftet (UNODC/UNDP 2014, s. 25).

Siden ODP ble opprettet i 2001, har institusjonen hatt 4100 saker til behandling (UNODC/UNDP 2014, s. 25).¹⁶

Det har blitt reist innvendinger knyttet til ODPs manglende uavhengighet, idet lederen for ODP utnevnes samlet av KPC og KJC og at ODP får sitt budsjett fra KJC (UNODC/UNDP 2014, s. 12-13).

Borgerne kan også rette klager mot påtalemyndigheten og domstolene til ombudsmannen.

¹⁶ UNODC/UNDP gjennomførte sine undersøkelser i mars 2014 og publiserte rapporten i september 2014.

7. REFERANSER

Skriftlige kilder

- BCSP & KCSS, dvs. Belgrade Centre for Security Policy & Kosovar Center for Security Studies (2014). *Police Integration in North Kosovo: Progress and Remaining Challenges in Implementation of the Brussels Agreement*. Beograd/Pristina: BCSP & KCSS. Tilgjengelig fra http://pasos.org/wp-content/uploads/2014/04/police_integration_nk_web.pdf [lastet ned 14. april 2015]
- Bennet, R., Friedman, J. & Greene, M. (2012, februar). *Building the Police Service in a Security Vacuum: International Efforts in Kosovo, 1999-2011*. Princeton: Princeton University. Tilgjengelig fra http://successfultsocieties.princeton.edu/sites/successfultsocieties/files/Policy_Note_ID121.pdf [lastet ned 14. april 2015]
- B92 (2013a, 19. april). Unofficial text of proposed Kosovo agreement. *B92*. Tilgjengelig fra http://www.b92.net/eng/news/politics.php?yyyy=2013&mm=04&dd=19&nav_id=85799 [lastet ned 14. april 2015]
- B92 (2013b, 7. august). North Kosovo courts status neutral. *B92*. Tilgjengelig fra http://www.b92.net/eng/news/politics.php?yyyy=2013&mm=08&dd=07&nav_id=87216 [lastet ned 14. april 2015]
- Constitution of the Republic of Kosovo (2008). Tilgjengelig fra Republic of Kosovo Assembly <http://www.kushtetutakosoves.info/repository/docs/Constitution.of.the.Republic.of.Kosovo.pdf> [lastet ned 4. mai 2015]
- CPT, dvs. European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (2011, 6. oktober). *Report to the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK) on the visit to Kosovo carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 8 to 15 June 2010*. Strasbourg: CPT. Tilgjengelig fra <http://www.cpt.coe.int/documents/kosovo/2011-26-inf-en.htm> [lastet ned 4. mai 2015]
- ECMI, dvs. European Centre for Minority Issues Kosovo (2015, 15. februar). A Unified Court and Legal System in Kosovo? *Pristina: ECMI*. Tilgjengelig fra <http://www.ecmikosovo.org/?p=6108> [lastet ned 14. april 2015]
- European Commission (2012, 23. oktober). *Commission Staff Working Document. Commission Communication on a Feasibility Study for a Stabilisation and Association Agreement between the European Union and Kosovo*. Brussels: European Commission. Tilgjengelig fra http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2012/package/ks_analytical_2012_en.pdf [lastet ned 14. april 2015]
- European Commission (2013a, 8. februar). *Report from the Commission to the European Parliament and the Council on progress by Kosovo in fulfilling the requirements of the visa liberalisation roadmap*. Brussels: European Commission. Tilgjengelig fra <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0066:FIN:EN:PDF> [lastet ned 14. april 2015]
- European Commission (2013b, 22. april). *Joint Report to the European Parliament and the Council on Kosovo's progress in addressing issues set out in the Council Conclusions of December 2012 in view of a possible decision on the opening of negotiations on the Stabilisation and Association Agreement*. Brussels: European Commission. Tilgjengelig fra http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/ks_spring_report_2013_en.pdf [lastet ned 14. april 2015]
- European Commission (2013c, 16. oktober). *Kosovo 2013 Progress Report*. Brussels: European Commission. Tilgjengelig fra http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/brochures/kosovo_2013.pdf [lastet ned 14. april 2015]

- European Commission (2014a, 24. juli). *Commission Staff Working Document. Accompanying the Report from the Commission to the European Parliament and the Council. Second report on progress by Kosovo in fulfilling the requirements of the visa liberalisation roadmap*. Brussels: European Commission. Tilgjengelig fra http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-is-new/news/news/docs/accompanying_staff_working_document_en.pdf [lastet ned 14. april 2015]
- European Commission (2014b, 8. oktober). *Kosovo. 2014 Progress Report*. Brussels: European Commission. Tilgjengelig fra http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-kosovo-progress-report_en.pdf [lastet ned 14. april 2015]
- EULEX, dvs. The European Union Rule of Law Mission in Kosovo (2014a, 11. juni). *Compact Progress Report*. Pristina: EULEX. Tilgjengelig fra <http://www.eulex-kosovo.eu/docs/2014/CPR%20eng%20web.pdf> [lastet ned 14. april 2015]
- EULEX (2014b, oktober). *EULEX Kosovo. EU Rule of Law Mission in Kosovo*. Pristina: EEULEX. Tilgjengelig fra http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eulex-kosovo/pdf/factsheet_eulex_kosovo_en.pdf [lastet ned 14. april 2015]
- Forum for Civic Initiatives & The Institute for Advanced Studies (2012, mars). *The Budget of Kosovo Police. Needs for additional funds and better financial planning*. Pristina: Forum for Civic Initiatives. Tilgjengelig fra http://www.fiq-fci.org/repository/docs/The_budget_of_KP.pdf [lastet ned 4. mai 2015]
- Färnsveden U., Mustafa, A.Q. & Farnsworth, N. (2014, april). *Country Gender Profile. An Analysis of Gender Differences At All Levels in Kosovo*. Stockholm: ORGUT Consulting AB. Tilgjengelig fra http://www.swedenabroad.com/ImageVaultFiles/id_20757/cf_347/Orgut_Kosovo_Gender_Profile_FINAL_2014-05-08.PDF [lastet ned 14. april 2015]
- Government of The Republic of Kosova (2015, 23. mars). *Brussels Agreements Implementation State of Play. 1. October 2014 – 20. March 2015. Report Submitted to the European Union/European External Action Service*. Pristina: Government of The Republic of Kosova. Tilgjengelig fra http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Kosovo_Report_on_Implementation_of_Brussels_Agreements_230315-signed-signed.pdf [lastet ned 4. mai 2015]
- HRW, dvs Human Rights Watch (2014, januar). *Kosovo. Country Summary*. New York: HRW. Tilgjengelig fra http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/Kosovo_0.pdf [lastet ned 4. mai 2015]
- KCSS, dvs. Kosovar Center for Security Studies (2014, mars). *Inclusion or Exclusion? Minorities In The Security Sector In Post-Independent Kosovo*. Pristina: KCSS. Tilgjengelig fra http://www.qkss.org/repository/docs/Inclusion_or_Exclusion_Minorities_In_The_Security_Sector_In_PostIndependent_Kosovo_223772.pdf [lastet ned 17. april 2015]
- Kosovo Declaration of Independence (2008, 17. februar). Tilgjengelig fra Republic of Kosovo Assembly <http://www.assembly-kosova.org/?cid=2,128,1635> [lastet ned 17. april 2015]
- Kosovo Police (2015). *Annual Report 2014*. Pristina: Kosovo Police. Tilgjengelig fra http://www.kosovopolice.com/repository/docs/Raporti_i_PK-se_per_vitin_2014_-_versioni_anglisht.pdf [lastet ned 4. mai 2015]
- KRCT, dvs. The Kosova Rehabilitation Centre For Torture Victims (2013, april). *Human Rights Standards in Police Stations in Kosovo*. Pristina: KRCT. Tilgjengelig fra http://www.krct.org/web/images/Menu_Reports/monitoring_reports/PHC_Monitoring_Report_EN_FINAL_2012_2013.PDF [lastet ned 4. mai 2015]
- [Law on Courts] (2010, 22. juli). *Law 03/L-199 On Courts*. Tilgjengelig fra Republic of Kosovo Assembly <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2010-199-eng.pdf> [lastet ned 14. april 2015]

- [Law on Kosovo Academy for Public Safety] (2011, 25. november). *Law No. 04/L-053 On Kosovo Academy for Public Safety*. Tilgjengelig fra Republic of Kosovo Assembly <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Law%20on%20Kosovo%20Academy%20for%20public%20safety.pdf> [lastet ned 14. april 2015]
- [Law on Kosovo Prosecutorial Council] (2010, 30. september). *Law No. 03/L-224 On The Kosovo Prosecutorial Council*. Tilgjengelig fra Republic of Kosovo Assembly <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2010-224-eng.pdf> [lastet ned 4. mai 2015]
- [Law on PIK] (2010, 14. oktober). *Law Nr. 03/L- 231 on Police Inspectorate of Kosovo*. Tilgjengelig fra Republic of Kosovo Assembly <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2010-231-eng.pdf> [lastet ned 18. april 2011]
- [Law on Police] (2012, 19. mars). *Law No. 04/L-076 On Police*. Tilgjengelig fra Republic of Kosovo Assembly <http://www.mpb-ks.org/repository/docs/Ligji%20per%20Policine%20anglisht.pdf> [lastet ned 17. april 2015]
- [Law on Protection Against Domestic Violence] (2010, 1. juli). *Law No. 03/L-182 On Protection Against Domestic Violence*. Tilgjengelig fra Republic of Kosovo Assembly <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2010-182-eng.pdf> [lastet ned 14. april 2015]
- [Law on the Special Prosecution Office] (2008, 13. mars). *Law No. 03/L-052 On The Special Prosecution Office of the Republic of Kosovo*. Tilgjengelig fra Republic of Kosovo Assembly <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/03-L-052%20a.pdf> [lastet ned 4. mai 2015]
- [Law on State Prosecutor] (2010, 29. oktober). *Law No. 03/L-225 On State Prosecutor*. Tilgjengelig fra Republic of Kosovo Assembly http://www.md-ks.net/repository/docs/LAW_ON_STATE_PROSECUTOR.pdf [lastet ned 14. april 2015]
- Migrationsverket (2013, 6. september). *Minoriteter i Kosovo*. Norrköping: Migrationsverket. Tilgjengelig fra <http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=30760> [lastet ned 14. april 2015]
- Migrationsverket (2015, 14. januar). *Situationen för hbt-personer i Kosovo*. Norrköping: Migrationsverket. Tilgjengelig fra <http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=33865> [lastet ned 22. januar 2015]
- Ministry of Internal Affairs (2014, 1. desember). *The basic training for 52nd generation of cadets for Kosovo Police began*. Pristina: MIA. Tilgjengelig fra <http://www.mpb-ks.org/?page=2,46,1326> [lastet ned 14. april 2015]
- NATO, dvs. North Atlantic Treaty Organization (2014, last updated 11 August). *NATO's role in Kosovo*. Brussels: NATO. Tilgjengelig fra http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_48818.htm [lastet ned 14. april 2015]
- Ombudsmannen i Kosovo (2013). *Twelfth Annual Report 2012.1 January – 31 December 2012*. Pristina: Ombudsmannen i Kosovo. Tilgjengelig fra http://www.ombudspersonkosovo.org/repository/docs/82549_Raporti_2012_anglisht_-_final_784343.pdf [lastet ned 17. april 2015]
- Ombudsmannen i Kosovo (2014, 31. mars). *Annual Report 2013. No. 13*. Pristina: Ombudsmannen i Kosovo. Tilgjengelig fra http://www.ombudspersonkosovo.org/repository/docs/Report_2013_Eng_666390.pdf [lastet ned 4. mai 2015]
- OSCE, dvs. Organization for Security and Co-operation in Europe (2005, mars). *Police Education and Development*. Pristina: OSCE. Tilgjengelig fra <http://www.osce.org/kosovo/37595?download=true> [lastet ned 14. april 2015]
- OSCE Mission in Kosovo (2012, januar). *Independence of the Judiciary in Kosovo, Institutional and Functional Dimension*. Pristina: OSCE. Tilgjengelig fra <http://www.osce.org/kosovo/87138> [lastet ned 14. april 2015]

- OSCE Mission in Kosovo (2014, 5. mai). *OSCE Mission and Kosovo Police encourage women and communities to join police ranks*. Pristina: OSCE. Tilgjengelig fra <http://www.osce.org/kosovo/118286> [lastet ned 14. april 2015]
- PIK, det vil si Police Inspectorate of Kosovo (2015). *Annual Report 2014*. Pristina: PIK. Nettsted ikke leger tilgjengelig.
- SITF, dvs. Special Investigative Task Force (u.å.). *SITF at a glance*. Tilgjengelig fra <http://sitf.eu/index.php/en/> [lastet ned 4. mai 2015]
- [State Portal] dvs. State Portal of the Republic of Kosova (u.å.a). *Kosovo Police*. Tilgjengelig fra State Portal of the Republic of Kosova <https://www.rks-gov.net/en-US/Qytetaret/Siguria/Pages/PK.aspx> [lastet ned 14. april 2015]
- [State Portal] (u.å.b). *State Prosecutor*. Tilgjengelig fra State Portal of the Republic of Kosova <https://www.rks-gov.net/en-US/Republika/gjyqesia/Pages/ProkuroriaeShtetit.aspx>
- State Prosecutor (u.å.a). *Special Prosecution of the Republic of Kosova*. Tilgjengelig fra State Portal of the Republic of Kosova <http://www.psh-ks.net/?page=2,16> [lastet ned 14. april 2015]
- State Prosecutor (u.å.b). *Office of the Chief State Prosecutor*. Tilgjengelig fra State Portal of the Republic of Kosova <http://www.psh-ks.net/?page=2,12> [lastet ned 14. april 2015]
- State Prosecutor (2014, april). *Annual Report (2013) on the Performance of Prosecutions of the Republic of Kosovo*. Pristina: State Prosecutor. Tilgjengelig fra http://www.psh-ks.net/repository/docs/ProsecutionsPerformance_Report_for_2013.pdf [lastet ned 14. april 2015]
- The Justice and the People (2011). Public Opinion Poll Kosovo 2011. *Pristina: The Justice and the People*. Tilgjengelig fra http://www.justiceandthepeople.org/wp-content/uploads/First_Polling_Report_ENG.pdf [lastet ned 17. april 2015]
- The Justice and the People Campaign (2012). *How to Make a Complaint Against a Kosovo Police Employee*. Pristina: The Justice and the People Campaign. Tilgjengelig fra <http://www.justiceandthepeople.org/wp-content/uploads/2012/02/Police-Brochure-ENG.pdf> [lastet ned 4. mai 2015]
- The Kosova Women's Network (2012). *At What Cost? Budgeting for the Implementation of the Legal Framework against Domestic Violence in Kosovo*. Pristina: The Kosova Women's Network. Tilgjengelig fra http://www.ks.undp.org/content/dam/kosovo/docs/womenPub/At%20what%20cost_Eng.pdf [lastet ned 4. mai 2015]
- UNDP, dvs. United Nations Development Programme (2013, august). *Public Pulse – VI*. Pristina: UNDP. Tilgjengelig fra http://www.undp.org/content/dam/kosovo/docs/Procurement/PPR6_Anglisht.pdf [lastet ned 14. april 2015]
- UNDP (2014, juni). *Public Pulse – VII*. Pristina: UNDP. Tilgjengelig fra http://www.ks.undp.org/content/dam/kosovo/docs/PublicPulse/PP7/Public%20Pulse%207%20eng_web.pdf [lastet ned 10. april 2015]
- UNODC, dvs. United Nations Office on Drugs and Crime (2011). *Corruption in Kosovo: Bribery as Experienced by the population*. Wien: UNODC. Tilgjengelig fra http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/corruption/CORRUPTION_KOSOVO_Population.pdf [lastet ned 11. mai]
- UNODC/UNDP (2014, september). *Judicial Integrity in Kosovo*. Wien/Pristina: UNODC. Tilgjengelig fra http://www.ks.undp.org/content/dam/kosovo/docs/SAEK/UNDP%20UNODC%20Report%20on%20Judicial%20Integrity_Eng.pdf [lastet ned 4. mai 2015]
- UN Secretary-General (2013, 26. juli). *Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*. New York: UN General Assembly/Security

Council. Tilgjengelig fra http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2013/444 [lastet ned 11. mai 2015]

- U.S. Department of State (2014). *Kosovo 2013 Human Rights Report*. Washington, DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?year=2013&dliid=220294%23wrapper> [lastet ned 10. februar 2015]

Muntlige kilder

- Innenriksdepartementet, *Department of Public Safety*. Møte i Pristina 25. mars 2014.
På møtet deltok også representanter for Kosovos politi.
- Internasjonal organisasjon. Møte i Pristina 27. mars 2014
- Kosovoserbisk representant A Municipal Community Safety Council. Møte 27. mars 2014
- Kosovoserbisk representant B Municipal Community Safety Council. Møte 27. mars 2014
- UNHCR Kosovo. Møte i Pristina 25. mars 2014